

The Opinions of People on Khok Nong Na Model Project in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Punyaporn Panmali^{1*} and Pirada Chairat²

¹ Master Student, Department of Political Sciences and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Thailand

² Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: punyaporn.pan@ku.th

ABSTRACT

The purpose of this study aims (1) to study the level of the opinion of people on Khok Nong Na Model project in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, (2) to compare the opinion of people on Khok Nong Na Model project in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province by personal factor. The samples of this study consisted of 222 people who participated in the Khok Nong Na Model Project in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Questionnaire was used as data collection tool. Statistics used in the analyses consisted of mean, standard deviation, t – test and One – way ANOVA. The results of this study found that the efficiency of the opinion of people on Khok Nong Na Model project in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province had high level. Hypothesis testing revealed that samples with different sex, education levels, career and monthly income had different level of opinions at the statistical significance level. However, samples with different age had not different level of opinions on Khok Nong Na Model project in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.

Keywords: Khok Nong Na Model Project, Opinion, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการ โคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปณยาพร พานมะลิ^{1*} และ ภริตา ชัยรัตน์²

¹ นิสิตปริญญาโท ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: punyaporn.pan@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นาโมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการ โคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ โคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ โคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: โครงการโคก หนอง นา โมเดล, ความคิดเห็น, จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยเผชิญกับสถานการณ์ที่ผันผวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ไม่สมดุล ภาคการผลิตขยายตัวแบบกระจุก ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ และการหยุดชะงักของการจ้างงานในภาคเอกชนหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ประชาชนขาดรายได้ การซื้อขายสินค้าลดลง และเศรษฐกิจขาดสภาพคล่อง นอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว สภาพภูมิอากาศที่รุนแรง และสังคมที่เปลี่ยนไปสู่สังคมสูงวัย การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องเน้นการสร้างความเข้มแข็งภายใน คำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาที่ยั่งยืนตามยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 และภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) ที่มุ่งให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กองแผนงาน กรมการพัฒนารัฐบาล, 2565)

กรมการพัฒนารัฐบาลได้ดำเนินโครงการที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นแกนหลักในการพัฒนาตนเอง ผ่านการจัดทำโครงการที่ประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาที่ทรงพระราชทานเข้ากับการพัฒนาพื้นที่เพื่อการพึ่งตนเองและรองรับเหตุการณ์ในอนาคต โครงการ “โคก หนอง นา โมเดล” ถูกสร้างขึ้นเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ โดยใช้หมู่บ้านเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนา เน้นการสร้างพื้นฐานการดำรงชีวิตและพัฒนาความรู้ให้ประชาชนสามารถปรับตัวได้ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โครงการนี้มีการขับเคลื่อนกิจกรรมที่รวมถึงการให้ความรู้และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ที่ประยุกต์สู่โคก หนอง นา โมเดล (กรมการพัฒนารัฐบาล, 2563)

โครงการโคก หนอง นา โมเดล ได้ดำเนินการใน 76 จังหวัดทั่วประเทศ โดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการดำเนินโครงการจำนวน 2 โครงการ ซึ่งได้แก่ โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” และโครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีพื้นที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 498 แห่ง (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนารัฐบาล, 2567) จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการ

ยอมรับเป็นต้นแบบการดำเนินโครงการ (Best practice) ที่มีผู้ศึกษาดูงานจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากความหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งส่งผลให้เกิดความหลากหลายในการเกษตรและแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการต่อโครงการโคก หนอง นา โมเดลในด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต จะถูกประเมินตามกรอบแนวคิดการประเมินรูปแบบชิปปี้ (CIPP Model) เพื่อใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของโครงการและพิจารณาความแตกต่างในความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าพื้นที่การดำเนินโครงการโคก หนอง นา โมเดลจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นต้นแบบในการดำเนินโครงการ แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาความคิดเห็นประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ โคก หนอง นา โมเดล ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยต้องการทราบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอย่างไรต่อบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของโครงการอยู่ในระดับใด จะทำให้ทราบถึงข้อมูลที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโครงการ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยวิธีการสำรวจ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 498 ราย (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2567) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 222 ราย โดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (Yamane, 1973)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-ended Questionnaire) ในการเก็บข้อมูล และได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล ลักษณะของคำถามเป็นคำถามแบบปลายปิดที่ใช้มาตราวัดแบบอันตรภาค (Interval Scale) โดยมีตัวเลือกที่แบ่งระดับและได้ให้คะแนนแต่ละระดับตั้งแต่ ระดับ 1-5 มีความหมาย คือ

เห็นด้วยมากที่สุด	5	คะแนน
เห็นด้วยมาก	4	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1	คะแนน

$$\begin{aligned}
 \text{พิสัย} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} = 0.80
 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ที่กำหนดมาข้างต้น ให้ความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง มีระดับความเห็นด้วยน้อยที่สุด แปลความหมายว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้วยกับการดำเนินโครงการอยู่ในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง มีระดับความเห็นด้วยน้อย แปลความหมายว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้วยกับการดำเนินโครงการอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง มีระดับความเห็นด้วยปานกลาง แปลความหมายว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้วยกับการดำเนินโครงการอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง มีระดับความเห็นด้วยมาก แปลความหมายว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้วยกับการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง มีระดับความเห็นด้วยมากที่สุด แปลความหมายว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้วยกับการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด

การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเป็นขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การหาความแม่นยำ (Validity) ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำตรงเชิงเนื้อหาของคำถามในแต่ละข้อว่าคำถามต่าง ๆ ในแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาหรือไม่เพียงใด เมื่อได้รับการยอมรับร่วมกันแล้ว จึงนำแบบสอบถามนี้ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

2. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามไปทดสอบ (try out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มที่จะศึกษา คือ ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 ชุด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้การทดสอบ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Cronbach's Reliability Coefficient Alpha) (Cronbach, 1951) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้ค่าความเที่ยงหรือความเชื่อถือได้ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.977 ซึ่งมากกว่า 0.80 ถือว่าแบบสอบถามนี้ มีความเชื่อถือได้สามารถนำไปเก็บข้อมูลได้จริง

3. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มี เพศ ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มี อายุ ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มี ระดับการศึกษา ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มี อาชีพ ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 5 ประชาชนที่มี รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 ศึกษาจาก เอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรรอบแนวคิด และสมมติฐาน ตลอดจนนำมาสร้างแบบสอบถาม

4.2 นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วไปแจก ให้แก่ ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ในเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม พ.ศ.2567

4.3 การเก็บรวบรวมแบบสอบถามตามจำนวนที่กำหนด จำนวน 222 คน

4.4 ตรวจสอบความสมบูรณ์แบบสอบถาม

4.5 นำไปประมวลผลและวิเคราะห์ผลทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

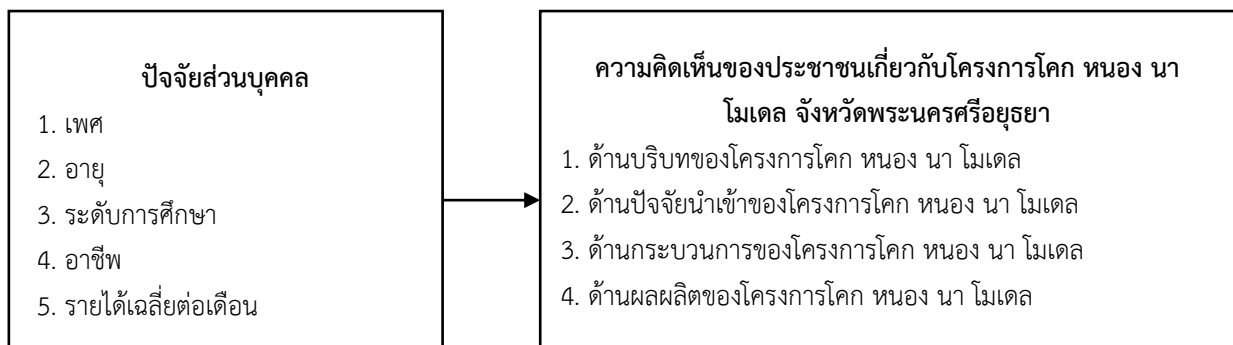
1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สำหรับการอธิบายข้อมูลทั่วไปตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

2. สถิติที่ใช้ในการหาความแปรปรวน ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variances : One-Way ANOVA) ใช้สำหรับเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรอิสระ (2 กลุ่มขึ้นไป) กับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หากพบความแตกต่างจะทำการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD

3. กำหนดความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการตรวจสอบเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ โดยตัวแปรอิสระได้บูรณาการจากแนวคิดของ จารุวิทย์ ศิริพรรณปัญญา (2564) โดยตัวแปรตามได้บูรณาการจากแนวคิดการประเมินรูปแบบซีพี (CIPP Model) ของสตัฟเฟิล บีม (Stufflebeam, 2000) มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านบริบทของโครงการโคก หนอง นา โมเดล	3.94	.59	มาก
2. ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการโคก หนอง นา โมเดล	3.79	.53	มาก
3. ด้านกระบวนการของโครงการโคก หนอง นา โมเดล	3.98	.55	มาก
4. ด้านผลผลิตของโครงการโคก หนอง นา โมเดล	3.86	.58	มาก
รวม	3.89	.52	มาก

จากตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .52) เมื่อพิจารณารายด้าน จัดเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านกระบวนการของโครงการโคก หนอง นา โมเดล ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .55) รองลงมา คือ ด้านบริบทของโครงการโคก หนอง นา โมเดล ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .59) ด้านผลผลิตของโครงการ โคก หนอง นา โมเดล ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = .58) และน้อยที่สุด คือ ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการโคก หนอง นา โมเดล ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = .53)

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานภาพรวมความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นาโมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n=222)

ตัวแปรอิสระ	ระดับนัยสำคัญ	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
ปัจจัยส่วนบุคคล			
เพศ	.00*	✓	-
อายุ	.44	-	✓
ระดับการศึกษา	.00*	✓	-
อาชีพ	.00*	✓	-
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	.00*	✓	-

หมายเหตุ: *นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ โคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และทำการวิเคราะห์เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD ได้ผลการเปรียบเทียบ ดังนี้

- เพศแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยมากกว่าเพศชาย

- ระดับการศึกษาแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ทำการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. ปวส. หรือ อนุปริญญา และกลุ่มตัวอย่างระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม มากกว่ากลุ่มตัวอย่างระดับประถมศึกษา และระดับสูงกว่าปริญญาตรี

- อาชีพแตกต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ทำการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเกษตรกร อาชีพค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว และอาชีพลูกจ้าง/พนักงานเอกชน

- รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ทำการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 – 30,000 บาท มีความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท

อภิปรายผล

ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการ โคก หนอง นา โมเดลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะอาจมีความเป็นไปได้ว่าการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ สอดคล้องกับแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เป็นการแก้ไขปัญหา และฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การโรคระบาด ยึดการดำเนินงานในระดับพื้นที่เป็นหลัก มุ่งให้เกิดการจ้างงานและสร้างอาชีพ ให้เกิดรายได้ แนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาชุมชนโดยนำหลักทฤษฎีใหม่มาใช้ดำเนินการ จึงส่งผลให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ พชร สุจริตฉันท (2565) กระบวนการดำเนินงานของโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” ในปี พ.ศ. 2564 และวิเคราะห์ระดับของความคิดเห็น รวมถึงการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบฯ พบว่า ผลการดำเนินงานตามโครงการฯ ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง ด้านผลลัพธ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้ามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นฯ แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะโครงการมีรูปแบบการดำเนินงานที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม สามารถแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมได้ ซึ่งโครงการมีการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการฝึกอาชีพที่เพศหญิงมีความถนัดและเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบนี้มากกว่าเพศชาย สำหรับเรื่องระดับการศึกษาและอาชีพเนื่องจากผู้เข้าร่วมโครงการมีระดับการศึกษาและอาชีพที่หลากหลาย อาจทำให้มีความคิดที่แตกต่างและมีเป้าหมายในการเข้าร่วมโครงการที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีอาจมีข้อจำกัดมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ระดับการศึกษาปริญญาตรี ทั้งนี้จะได้ใช้ความรู้ต่าง ๆ จากโครงการโคก หนอง นา โมเดล ไปประกอบอาชีพ หรือนำไปเป็นความรู้เกี่ยวกับการทำไร่ ทำนา ทำสวน ในพื้นที่ของตนเอง จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุวิทย์ ศิริพรรณปัญญา (2564) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในเขตจังหวัดมหาสารคาม ในส่วนรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ผู้เข้าร่วมอาจจะมีข้อจำกัดในเรื่องของการใช้เงิน เพราะบางกิจกรรมในโครงการโคก หนอง นา โมเดล อาจจะต้องมีการใช้เงินส่วนตัวเพิ่มเติมนอกเหนือของเงินงบประมาณโครงการ สำหรับบางคนที่ไม่ได้ทำงานประจำหรือรายได้ไม่เพียงพอ ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างบางคนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท เข้าร่วมโครงการโคก หนอง นา โมเดลเป็นจำนวนน้อย โดยกลุ่มนี้เข้าโครงการนี้เพื่อที่จะเรียนรู้และนำไปพัฒนาที่ดินของตนเองให้เกิดรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Robert E. Stake บริบทเป็นสิ่งที่นำ (Antecedents) หมายถึง ภาวะของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการใด ๆ ที่จะเกิดผลตามมา เช่น สภาพแวดล้อมของโครงการ นโยบาย วิสัยทัศน์ ปัญหา แหล่งทุน รวมถึงการก่อตัวของปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการ เปรียบเทียบได้กับบริบทซึ่งเป็นมิติในการประเมินโครงการตามตัวแบบ CIPP Model ของ Stufflebeam ดังกล่าวข้างต้น และสำหรับปัจจัยส่วนบุคคลข้อที่ไม่มีความแตกต่างกัน คือ อายุแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องในดำเนินโครงการมีการรับรู้เข้าถึงแหล่งข้อมูล และเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ที่เป็นผลลัพธ์ของโครงการฯ มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเท่ากัน จึงมีระดับความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน โดยผู้ร่วมกระบวนการเพื่อที่จะทำให้กระบวนการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์รวมกลุ่มกันวิเคราะห์ปัญหาในการทำงานแล้ววางแผนในการแก้ปัญหาจากนั้นจะมีการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาตามแผนที่วางไว้ซึ่งระหว่างดำเนินการแก้ปัญหาจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ปัญหา และสำหรับปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันนั้น ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยวิเคราะห์เป็นรายคู่เพิ่มเติมได้ ดังนี้

เพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นๆ แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยมากกว่าเพศชาย อาจเพราะเพศหญิงเข้าใจกิจกรรมบางกิจกรรมได้มากกว่า เช่น กิจกรรมการฝึกอบรมแปรรูปผลผลิต

ระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นๆ แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น, มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช., ปวส. หรือ อนุปริญญา และระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นๆ ในภาพรวม มากกว่ากลุ่มตัวอย่างระดับประถมศึกษา และระดับสูงกว่าปริญญาตรี อาจเพราะกลุ่มที่มีความคิดเห็นมากกว่า มีความสนใจ ความเข้าใจ การรับรู้วิธีด้านการเกษตรในยุคใหม่รวมทั้งเข้าใจการพัฒนาและต่อยอดมากกว่า

อาชีพแตกต่างกันมีความคิดเห็นๆ แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นๆ มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเกษตรกร อาชีพค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว และอาชีพลูกจ้าง/พนักงานเอกชน อาจเพราะคุ้นเคยกับขั้นตอนกระบวนการ และแนวทางการดำเนินงานของรัฐ มากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นๆ แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 – 30,000 บาท มีความคิดเห็นๆ มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท อาจเพราะการจะเข้าร่วมโครงการได้ต้องมีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง และบางกิจกรรมอาจจะต้องใช้เงินสนับสนุนของตนเอง และการพัฒนาพื้นที่ในระยะยาวต้องอาศัยต้นทุนนอกจากเงินงบประมาณรัฐในการต่อยอด

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมีความคิดเห็นด้วยในระดับมาก โดยในแต่ละด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านกระบวนการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านบริบทและด้านผลผลิต สำหรับด้านปัจจัยนำเข้ามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นต่อโครงการในทิศทางที่ดี อาจจะสามารถพัฒนาต่อยอดพื้นที่ต้นแบบไปเป็นสถานที่เผยแพร่องค์ความรู้ ทัศนคติและแนวคิดต่าง ๆ ให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ เสริมสร้างกระบวนการการเรียนรู้ให้ชุมชน สร้างอาชีพให้คนในพื้นที่ เกิดการนำผลผลิตจากพื้นที่ต้นแบบมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และอาจพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบตามโครงการโคก หนอง นา โมเดลแล้ว หากนำการประเมินด้วยรูปแบบ CIPP หากประเมินด้านกระบวนการอย่างลึกซึ้งจนทราบถึงจุดแข็งและจุดด้อยอาจนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการดำเนินโครงการนี้หรือโครงการอื่น ๆ ต่อไปในอนาคตได้ หรือหากประเมินด้านผลผลิตของโครงการจะส่งเสริมให้สามารถคัดเลือกพื้นที่ที่ดำเนินโครงการได้มีประสิทธิภาพจนสามารถพัฒนาต่อยอดไปเป็นศูนย์เรียนรู้ได้ในอนาคต

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวม เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยภาพรวม เท่ากับ 3.89 โดยด้านกระบวนการของโครงการโคก หนอง นา โมเดล มีความคิดเห็นด้วยระดับมากและมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 3.98 อาจเพราะการดำเนินโครงการมีแนวทางในปฏิบัติงานและการดำเนินงานที่มีขั้นตอนชัดเจน มีการวางแผน การชี้แจงข้อมูล ทำให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามได้อย่างเป็นระบบ สำหรับด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการโคก หนอง นา โมเดล มีความคิดเห็นด้วยระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยน้อยสุด เท่ากับ 3.79 อาจเป็นเพราะปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณโครงการเพียงพอต่อการดำเนินโครงการปรับปรุงพื้นที่ ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมอาชีพและกิจกรรมฝึกอบรมตามวัตถุประสงค์ของโครงการแต่ความคาดหวังของผู้เข้าร่วมโครงการอาจคิดไปถึงการดูแลพื้นที่ในอนาคตต่อเป็นระยะยาว

ผลเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 อาจเป็นเพราะเพศหญิงมีความถนัดและเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรมของโครงการมากกว่าเพศชาย สำหรับระดับการศึกษานั้นกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/เทียบเท่า มัธยมศึกษา/เทียบเท่า ปริญญาตรีมีความสนใจและเข้าใจวิธีด้านการเกษตรในยุคใหม่มากกว่าระดับประถมที่อาจจะยังเข้าใจไม่ถึง และระดับสูงกว่าปริญญาตรีที่อาจจะไม่ได้มีความสนใจทางด้านนี้เท่าที่ควร กลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการมีความเข้าใจขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการขับเคลื่อนโครงการมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับรูปแบบและรายละเอียดของโครงการรัฐมากกว่า ในส่วนของรายได้การเข้าร่วมโครงการได้นั้นจะต้องเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน สำหรับผู้ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองอาจมีข้อจำกัดมากกว่า ทำให้มีความคิดที่แตกต่างกัน ในส่วนของอายุที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ โคก หนอง นา โมเดล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องในดำเนินโครงการมีการรับรู้เข้าถึงแหล่งข้อมูล เข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเท่า ๆ กัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล หลังจากดำเนินโครงการในพื้นที่ที่มีความสมดุลของระบบนิเวศในดิน น้ำ ป่ามากขึ้น น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 เนื่องจากหลังจากดำเนินโครงการ โคก หนอง นา โมเดลอาจยังไม่มีเวทีสรุปข้อมูลหรือชี้แจงผลผลิตของโครงการอย่างทั่วถึง ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรมีการชี้แจงถึงผลที่เกิดขึ้น เช่น การเก็บกักน้ำ น้ำฝนให้มีความเพียงพอต่อพื้นที่เกษตรกรรมของประชาชนในการเพาะปลูกและการดำรงชีวิตในชีวิตประจำวัน เพื่อช่วยแก้ปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม การฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน

1.2 จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดล งบประมาณที่ได้รับจัดสรรเพียงพอต่อการดำเนินโครงการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และในเรื่องของวัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสมและเพียงพอกับการดำเนินงาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ดังนั้น ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องหรือหน่วยงานอาจจะต้องเพิ่มส่วนการส่งเสริมความรู้ที่เป็นแนวทางในพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” ให้กับผู้เข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่อง พัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ สนับสนุนวัสดุและอุปกรณ์ฝึกสาธิตในแปลงของครัวเรือนต้นแบบและสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีการเพิ่มความร่วมมือกับหน่วยงานและภาคีเครือข่ายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพื่อต่อยอดพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เพื่อให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการโคก หนอง นา โมเดล และปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนโครงการในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย

2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโคก หนอง นา โมเดลต่อผลสำเร็จในการดำเนินโครงการโคก หนอง นา โมเดล เนื่องจากในครั้งนี้นำการศึกษาจนได้ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการแล้ว แต่ยังไม่ได้อธิบายในด้านความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นกับความสำเร็จ ว่าส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ ๆ มากน้อยแค่ไหน รวมถึงควรศึกษาหาตัวแปรอิสระเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). *แนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน. (2565). *แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี พ.ศ.2566 – 2570 ของกรมการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- จารุวิทย์ ศิริพรรณปัญญา. (2564). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในเขตจังหวัดมหาสารคาม*. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).
- พชร สุจริตนันท์. (2565). *การประเมินผลโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”*. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (2567). *ทะเบียนรายชื่อพื้นที่โครงการโคก หนอง นา โมเดล*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16, 297-334.
- Stufflebeam, D. L. (2000). The CIPP model for evaluation. In *Evaluation models: Viewpoints on educational and human services evaluation* (pp. 279-317). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Yamane, T. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*. (2nd ed.). New York: Harper and Row.